

Макодзьоб А. В.,

аспірант кафедри кримінального права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ ТА ЗАСОБІВ І ЗНАРЯДЬ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню співвідношення (взаємозв'язку та розмежуванню) предмета злочину як ознаки об'єкта складу злочину та засобів і знарядь вчинення злочину як ознак об'єктивної сторони складу злочину. Проаналізовано подібні властивості цих ознак та їхні відмінності, взаємна залежність і розмежування. Окреслено вплив предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину на тлумачення (з'ясування змісту) інших ознак елементів складів злочину. Вироблений системний підхід щодо оцінки ролі (значення) предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину в науці кримінального права та слідчо-судовій практиці.

Ключові слова: предмет злочину, засоби і знаряддя вчинення злочину, ознака, склад злочину, співвідношення, розмежування.

Постановка проблеми. У кримінально-правовій доктрині та слідчо-судовій практиці предметом злочину традиційно називають річ матеріального світу, із властивостями якої кримінальний закон пов'язує наявність в діянні суб'єкта ознак конкретного складу злочину.

Засоби і знаряддя скоєння злочину як ознака об'єктивної сторони складу злочину – це предмети матеріального світу чи інші явища, що застосовуються суб'єктом під час вчинення злочину. Варто зазначити, що в кримінально-правовій доктрині відсутня єдність думок щодо співвідношення (тотожності чи відмежування) власне засобів і знарядь вчинення злочину. Так, окремі науковці отожднюють засоби і знаряддя вчинення злочину [1, с. 53]. Інші пропонують засоби вчинення злочину поділяти на знаряддя й інші засоби вчинення злочину [2, с. 238; 3, с. 220]. Знаряддя – це предмети матеріального світу, із застосуванням яких особа вчиняє передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне діяння, водночас фізично впливає на матеріальні об'єкти (предмети), стосовно яких складаються суспільні відносини, що визнані об'єктом посягання. До інших засобів вчинення злочину (засоби у вузькому значенні слова) належать інші предмети або явища об'єктивної дійсності, використання яких під час скоєння злочину негативно (дезінформаційно) впливає на суб'єктів соціального буття, чим завдається істотна шкода відповідним суспільним відносинам [2, с. 238]. Висловлена й позиція щодо необхідності розмежувати засоби і знаряддя вчинення злочину за таким критерієм, як кримінально-правове значення дії, під час вчинення якої той чи інший предмет використовується, тобто чи є вона дією, для заборони якої встановлена конкретна кримінально-правова норма. Знаряддя вчинення злочину – це предмет зовнішнього світу, що використовується під час вчинення дії, для заборони якої встановлена дана кримінально-правова норма і яка визначає кримінально-правову природу відповідного виду злочину. Засоби вчинення злочину – це предмет зовнішнього світу, що

використовується під час вчинення іншої дії, супутньої тій дії, яка визначає кримінально-правову природу відповідного виду злочину і заради заборони якої встановлена конкретна кримінально-правова норма, та така, що підвищує ефективність останньої [4, с. 119–120]. Якщо призначення засобів вчинення злочину полягає в полегшенні злочинного посягання, то знаряддя використовуються для безпосереднього здійснення злочинного діяння [5, с. 24]. У науковій літературі висловлена й пропозиція щодо застосування звороту «з використанням» на позначення засобів учинення злочину, а звороту «із застосуванням» – на позначення знаряддя вчинення злочину [3, с. 227]. Вважаємо, що сьогодні в теорії кримінального права не вироблено чіткого, обґрунтованого та переконливого критерію відмежування засобів та знарядь вчинення злочину.

У слідчо-судовій практиці, зокрема і в тлумаченні (з'ясуванні змісту) ознак елементів складів конкретних злочинів, в окремих випадках складно відмежувати та дати кримінально-правову оцінку предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину, що, серед іншого, зумовлено відсутністю єдності, «чистоти» термінології. Наприклад, в окремих постановках Пленуму Верховного Суду України (далі – ПВСУ) термін «предмет» вживається як на позначення предмета злочину, так і на позначення засобів і знарядь вчинення злочину. Відповідно до абз. 1 п. 2 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10, *предметом злочинів проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія.* Згідно з абз. 2 п. 12 наведеної постанови, «погроза при вимганні має місце тоді, коли винна особа, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що якщо він протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, то ця погроза буде реалізована. Це стосується і випадків, коли винна особа погрожує застосуванням *предметів*, які завідомо для неї не можуть бути використані для реалізації погроз (зіпсована зброя, макет зброї тощо), але потерпілий сприймає ці *предмети* як такі, що являють собою небезпеку для життя чи здоров'я».

Установлення взаємозв'язку, подібних і відмінних характеристик предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину сприятиме більш глибокому дослідженню їхньої сутності, змісту та видів, з'ясуванню їхнього кримінально-правового значення, специфіки законодавчої регламентації, ефективному застосуванню відповідних кримінально-правових норм й інститутів (кваліфікації злочину, призначення покарання, застосування інших заходів кримінально-правового характеру тощо).

Зазначене та проведене дослідження дає підставу говорити про **актуальність, важливість та значущість дослідження**

співвідношення предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину.

Стан дослідження. Розробленню та вирішенню кримінально-правових проблем предмета злочину присвятили свої наукові праці такі вчені, як: Д. Азаров, П. Андрушко, М. Бікмурзін, Я. Брайнін, В. Глістін, Є. Каіржанов, М. Коржанський, В. Кудрявцев, Є. Лашук, В. Кузнецов, Б. Нікіфоров, А. Музика, Г. Новосьолов, А. Піонтковський, В. Сахаров, В. Тацій, А. Трайнін, Є. Фролов та інші дослідники. Крім того, окремі науковці, які присвятили свої дослідження проблемам об'єктивної сторони складу злочину, розглядали питання засобів і знарядь вчинення злочину та їх кримінально-правове значення. Це такі вчені, як: Л. Гаухман, В. Гурув, П. Дагель, Н. Дурманов, І. Жорданія, М. Коржанський, В. Кудрявцев, Н. Кузнецова, В. Малінін, А. Піонтковський, М. Панов, О. Парфьонов, С. Тарарухін, А. Трайнін та інші. Водночас проблема співвідношення (взаємозв'язку та відмежування) предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину, на наш погляд, системно досліджена недостатньо. Роботи ж названих та інших авторів є науковим підґрунтям подальшого вивчення зазначених ознак елементів складу злочину.

Мега статті – зробити комплексне дослідження взаємозв'язку (співвідношення та розмежування) предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину, висвітлити аспекти впливу цих ознак на тлумачення інших ознак елементів складу злочину та застосування кримінально-правових норм й інститутів.

Виклад основного матеріалу. У Кримінальному кодексі України 2001 р. (далі – КК) не міститься нормативного визначення понять «предмет злочину» та «засоби і знаряддя вчинення злочину», проте ці терміни вживаються в статтях як Загальної, так і Особливої частини КК. Відповідно до прим. 2 до ст. 209 КК, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, визнається вчиненою у великому розмірі, якщо *предметом злочину* були кошти або інше майно на суму, що перевищує шість тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – нмдг). Згідно із ч. 1 ст. 14 КК, готуванням до злочину є підшукування або пристосування *засобів чи знарядь*, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.

Водночас варто зазначити, що термін «засіб» у тексті КК застосовується не лише на позначення ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Наприклад, відповідно до ст. 21 КК, особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних *засобів* або інших одурманюючих речовин, підлягає кримінальній відповідальності.

1. У загальному понятті складу злочину предмет злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину є *факультативними* ознаками відповідних елементів складу злочину – об'єкта складу злочину й об'єктивної сторони складу злочину. В окремих складах злочинів, передбачених у диспозиціях статей (частин статей) Особливої частини КК, предмет та засоби і знаряддя є обов'язковими (основними) ознаками об'єкта, отже, об'єктивної сторони складу злочину (наприклад, предметом крадіжки є чуже майно (ст. 185 КК), а засобом вчинення бандитизму є зброя (ст. 257 КК) тощо).

У науковій літературі висловлено думку, що коли предмет злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину є обов'язкови-

ми ознаками відповідних елементів складу конкретного злочину, то вони або *безпосередньо* передбачаються в диспозиції статті (частини статті) Особливої частини КК, або *впливають зі змісту* складу злочину, тобто встановлюються через тлумачення (з'ясування змісту) інших ознак елементів складу такого злочину [2, с. 786, 239].

Водночас висловлюється й інша думка, згідно з якою під час вчинення злочину може застосовуватися безліч засобів та знарядь. Проте кримінально-правове значення вони набувають за наявності двох умов: а) якщо такі засоби або знаряддя істотно підвищують ступінь суспільної небезпечності діяння; б) коли вони безпосередньо передбачені в диспозиції статті (частини статті) Особливої частини КК. Інші ж предмети матеріального світу, що можуть використовуватися суб'єктом злочину для його вчинення, можуть мати лише криміналістичне, кримінально-процесуальне, кримінологічне значення тощо [6, с. 21, 36].

Вважаємо, що коли предмет злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину законодавець визнає обов'язковими ознаками відповідних елементів складу злочину, то це потребує безпосередньої регламентації в диспозиції статті (частини, пункту статті) Особливої частини КК. Це може бути здійснено практично в будь-який спосіб (прийом) законодавчої техніки, зокрема шляхом передбачення родового поняття, регламентації через альтернативний перелік цих ознак, визначення їх банкетними або оціночними ознаками тощо.

Зауважимо, що питання взаємозв'язку й відмежування предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину насамперед доцільно розглядати щодо випадків, коли вони є обов'язковими ознаками відповідних елементів складів конкретних злочинів. У таких випадках засоби і знаряддя вчинення злочину завжди співвідносяться із предметом через дію, оскільки зумовлюють можливість або ефективність її вчинення. Виконання дії за допомогою відповідних засобів і знарядь означає водночас вплив на предмет злочину, що спричиняє шкоду об'єкту складу злочину. У закінченому складі злочину завжди має місце поєднання суспільно небезпечної дії та засобу або знаряддя її вчинення із предметом злочину.

В окремих складах злочинів предмет злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину можуть бути кваліфікуючими ознаками. У такому разі вони *безпосередньо регламентовані* в диспозиції відповідної статті Особливої частини КК. Наприклад, вогнепальна або холодна зброя чи інший предмет, спеціально пристосований або заздалегідь заготовлений для завдання тілесних ушкоджень, є кваліфікуючим знаряддям вчинення хуліганства (ч. 4 ст. 296 КК).

Предмет злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину в чинному КК законодавець не розглядає і не передбачає як привілейовані ознаки складів злочину.

2. Предмет злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину в науці кримінального права традиційно відносять до *об'єктивних* ознак складу злочину. Так, оскільки предмет злочину – це явище (річ) матеріального (об'єктивного) світу, яке сприймається органами чуття, то можна дійти висновку, що він належить до об'єктивних ознак складу злочину, які характеризують такий елемент складу злочину, як об'єкт. У зв'язку з тим, що засоби і знаряддя вчинення злочину – це певні речі матеріального світу, живі істоти та неживі предмети, що використовуються суб'єктом для вчинення злочину, враховуючи те,

що вони органічно притаманні діянню, конкретизують його, надають можливості або більшої ефективності його вчинення, ці ознаки також належать до об'єктивних ознак складу злочину, які характеризують такий елемент складу злочину, як об'єктивна сторона.

Хоча відповідно до ч. 2 і 3 ст. 24 КК умисел має місце, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або не бажала, але свідомо припускала їх настання, усі об'єктивні ознаки складу умисного злочину, серед них і предмет, засоби, знаряддя скоєння злочину, повинні охоплюватися умислом суб'єкта. Це зумовлено й тим, що засоби і знаряддя вчинення злочину органічно притаманні суспільно небезпечному діянню, а в предметних злочинах таке діяння спрямоване саме на об'єкт складу злочину та предмет злочину. Ще П. Дагель та Р. Міхеєв зазначали, що засоби і знаряддя вчинення злочину мають перебувати під контролем свідомості й волі суб'єкта злочину [7, с. 102].

3. В окремих випадках річ матеріального світу може бути предметом одного злочину і засобом чи знаряддям вчинення іншого злочину, що зумовлює необхідність її правильної кримінально-правової оцінки під час кваліфікації вчиненого. У зв'язку із цим оцінка кримінально-правового значення окремої речі матеріального світу для вчинення злочину і віднесення її до конкретних елементів складу злочину здійснюється саме щодо конкретних складів злочинів. Наприклад, наркотичні засоби, психотропні речовини або їхні аналоги в разі їх незаконного виробництва з метою збуту є предметом злочину, передбаченого в ст. 307 КК, якщо ж суб'єкт їх використовує для незаконного введення в організм іншої особи проти її волі, вони є засобом вчинення злочину, передбаченого в ст. 314 КК.

Розглядаючи відмінність предмета злочину від засобів і знарядь вчинення злочину, І. Кузнецов зазначає, що під час скоєння злочину особа може мати справу із трьома видами матеріальних об'єктів: а) із предметами, що використовуються в процесі вчинення злочину, – *знаряддя та засоби* вчинення злочину; б) із предметами, на які спрямований вплив суб'єкта та знарядь, що ним використовуються, – *предмети* злочину; в) із предметами, що з'являються (виникають) унаслідок вчинення злочину, – *продукти злочинної діяльності* [1, с. 52].

У кримінально-правовій доктрині основна відмінність між предметом злочину та засобами і знаряддями вчинення злочину проводиться за *характером впливу* (характером використання) суб'єкта на таку річ матеріального світу під час вчинення злочину, а також за їх належністю до елементів складу конкретного злочину. Як зазначають окремі науковці, якщо річ або відповідний матеріальний об'єкт є засобом вчинення злочину, то він використовується суб'єктом як інструмент для впливу на навколишні предмети. Навпаки, якщо ж діяння вчиняється у зв'язку чи стосовно цієї речі, то вона є предметом злочину, тобто предмет злочину сам зазнає впливу з боку суб'єкта злочину та засобів і знарядь вчинення злочину під час здійснення посягання на об'єкт [3, с. 239; 1, с. 55–56]. У науковій літературі навіть пропонується визначення поняття «засоби і знаряддя вчинення злочину» через характеристику їхнього впливу. Зокрема, окремі дослідники зазначають, що засоби і знаряддя вчинення злочину – це речі й процеси, що використовує суб'єкт під час впливу на потерпілого та предмет злочину, тобто для спричинення шкоди об'єкту складу злочину [3, с. 236]. Науков-

ці вважають, що наявність засобів і знарядь вчинення злочину в конкретному складі завжди передбачає наявність предмета злочину чи потерпілого від злочину [8, с. 170].

Наведений підхід уточнює думка, висловлена В. Кудрявцевим, який зазначає, що особливістю предмета злочину є те, що він перебуває в *співвідношенні* з об'єктом, є необхідною матеріальною передумовою або формою закріплення тих суспільних відносин, яким спричиняється шкода. Жоден документ, що використовується під час шахрайства, жодна зброя під час вбивства не є предметами злочинів, а є лише засобами і знаряддями їх учинення. Навіть якщо ці речі піддаються впливу з боку суб'єкта злочину, вони не перебувають у співвідношенні з об'єктом складу злочину [9, с. 57]. Засоби і знаряддя вчинення злочину, за загальним правилом, не стосуються охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, вони лежать за межами об'єкта складу злочину, будучи ознакою об'єктивної сторони складу злочину, сприяють правильному її встановленню, з'ясуванню виду суспільно небезпечного діяння, його характеру й інтенсивності, виявленню причинного зв'язку між діянням, учиненим із використанням таких засобів або знарядь, та суспільно небезпечними наслідками, що настали, зумовлюють настання певного виду та ступеня тяжкості суспільно небезпечного наслідку тощо.

4. У кримінально-правовій доктрині поширеною є думка щодо неможливості виділення в необережних злочинах засобів і знарядь їх учинення, оскільки в разі спричинення шкоди з необережності спосіб вчинення злочину спрямований на досягнення інших цілей, не пов'язаних зі спричиненням шкоди об'єкту складу злочину, а тому й речі, що визнаються засобами та знаряддями такої діяльності, не можуть розглядатися як засоби і знаряддя вчинення злочину [3, с. 238]. Водночас, на думку В. Кудрявцева поняття засобів і знарядь учинення злочину має суто об'єктивний характер, тому може стосуватися не лише умисних, але й необережних злочинів [10, с. 100].

Вважаємо, що в разі вчинення злочину з необережності фактично (об'єктивно) можуть застосовуватися деякі речі матеріального світу, водночас застосування засобів і знарядь у разі вчинення злочину в кримінально-правовому сенсі повинно охоплюватися умислом суб'єкта злочину. Застосовувати засоби і знаряддя вчинення злочину можна лише умисно.

5. У кримінально-правовій літературі також зазначається, що предмет злочину, за загальним правилом, перебуває в статичному стані. Стосовно нього складаються й функціонують суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом. Засоби ж належать безпосередньо злочинній дії чи бездіяльності, перебувають у динамічному стані і забезпечують вчинення посягання на об'єкт кримінально-правової охорони та спричинення йому шкоди, зокрема, негативно впливають і на предмет злочину [2, с. 239].

6. Щоби річ матеріального світу визнавалася предметом злочину, необхідно щоб, окрім об'єктивної (фізичної) характеристики, предмет мав соціальну, економічну, політичну або інші властивості. Засоби і знаряддя вчинення злочину також повинні мати відповідні фізичні, хімічні й інші властивості, щоби визначати (зумовлювати) можливість скоєння певної сукупності дій, їхній характер і вид. Застосування засобів і знарядь під час учинення суспільно небезпечного діяння пов'язане з використанням притаманних таким речам матеріального світу властивостей, що зумовлюють або посилюють можливість учи-

нення відповідного суспільно небезпечного діяння, впливають на його характер, інтенсивність, уражаючий ефект, підвищують його здатність спричинити більш тяжку шкоду тощо.

7. Конкретний суб'єкт злочину вчиняє суспільно небезпечне діяння щодо предмета злочину, певного матеріального (об'єктивного) явища (предмета). Діяння вчиняється з метою заволодіння (отримання, вилучення) предметом, його знищення, пошкодження, створення або використання тощо. Саме тому предмету злочину не завжди завдається шкода або він не завжди поставлений під загрозу спричинення такої шкоди.

Водночас для доступу до предмета злочину суб'єкт вступає в певні суспільні відносини, і саме вплив на предмет (у будь-який спосіб) змінює такі відносини. У зв'язку із чим не сама річ матеріального (об'єктивного) світу, а річ (предмет), що є елементом суспільних відносин, охороняється кримінальним правом, тому вплив на таку річ (предмет) є посяганням на суспільні відносини, пов'язані з нею (ним). Саме тому матеріальну річ, яка визнається предметом злочину, не можна оцінювати лише з погляду її фізичних якостей, а доцільно розглядати лише у зв'язку з певними суспільними відносинами як їхній матеріальний (речовий) структурний елемент [11, с. 197].

Навпаки, засоби і знаряддя вчинення злочину треба оцінювати з позиції можливості їхнього впливу на об'єкт та предмет злочину, здатності скоєння злочину або полегшення чи підвищення ефективності його вчинення. Окремі злочини без конкретних видів засобів і знарядь або досить складно, або об'єктивно неможливо вчинити. Обрання конкретного засобу чи знаряддя вчинення злочину передбачає залежність його об'єктивних властивостей від об'єкта складу злочину, предмета та потерпілого від злочину, мотиву, мети його вчинення тощо. Водночас характер суспільно небезпечного діяння зумовлює деякі властивості речі матеріального світу для визнання її засобом чи знаряддям вчинення злочину.

8. Предмет злочину – це конкретне матеріальне явище, тобто явище матеріального світу, що сприймається органами чуття, а тому є об'єктивним явищем. У зв'язку із цим, незважаючи на багатоманітність предметів конкретних складів злочинів, обсяг поняття предмета доцільно обмежувати лише матеріальними предметами – об'єктивними речами (предметами), які складають реальність, оскільки існують в об'єктивній дійсності [11, с. 196]. Засоби і знаряддя вчинення злочину – це методи дії чи бездіяльності, одухотворені (живі) чи неодухотворені (неживі) компоненти, використанням яких суб'єкт впливає на об'єкт кримінально-правової охорони [8, с. 328].

Доцільно звернути увагу й на кримінальне процесуальне значення предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину. Так, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), у кримінальному провадженні підлягають доказуванню обставини, які підтверджують, що гроші, цінності й інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, є предметом кримінального правопорушення, зокрема, пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення. Крім того, згідно із ч. 1 ст. 98 КПК, матеріальні об'єкти, які були *знаряддям* учинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, зокрема *предмети*, що

були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності й інші речі, набуті протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок скоєння кримінального правопорушення, є речовими доказами.

Висновки. Проведене дослідження дає підставу стверджувати таке:

1. Предмет злочину як ознака об'єкта складу злочину та засоби і знаряддя вчинення злочину як ознака об'єктивної сторони складу злочину взаємопов'язані, мають подібні (схожі) властивості та принципові відмінності, що визначають їх незбіг, неможливість ототожнення та належність до різних елементів складу злочину.

2. Предмет злочину є однією з умов, причин, детермінант обрання суб'єктом конкретного засобу або знаряддя вчинення злочину, певною мірою зумовлює їхній вид (характер) та властивості (обсяг, розмір) тощо. Вплив на окремі предмети злочину, як і посягання на окремі об'єкти складу злочину, можливий лише за допомогою певного засобу або знаряддя вчинення злочину.

3. Розмежування предмета злочину та засобів і знарядь вчинення злочину можна провести за такими критеріями:

3.1. Поняття «предмет злочину» пов'язане з питаннями «на що спрямований злочин? Щодо чого вчинено злочин?», а поняття «засоби і знаряддя вчинення злочину» пов'язане з питанням «чим вчинено злочин?».

3.2. Предмет злочину є зовнішньою щодо злочину річчю матеріального світу, що виникає, розвивається, змінюється за власними законами, що не залежать від волі суб'єкта злочину. Засоби і знаряддя вчинення злочину – це речі та процеси, опосередковані діянням суб'єкта злочину, залучені до нього, виготовлені, пристосовані тощо. Відповідна річ матеріального світу у своєму існуванні не є засобом чи знаряддям скоєння злочину, такими характеристиками її наділяє суб'єкт злочину, використовуючи для його вчинення, співвідносячи властивості конкретної речі матеріального світу з можливістю досягнення злочинного результату. Без причетності до мети та результату діяння річ матеріального світу не може бути засобом або знаряддям скоєння злочину.

3.3. Предмет злочину піддається впливу від час вчинення злочину з боку суб'єкта злочину, зокрема за допомогою засобів і знарядь учинення злочину. Засоби і знаряддя вчинення злочину не піддаються впливу під час учинення злочину, за допомогою предмета злочину і поготів. Вони полегшують скоєння злочину або є обов'язковою, необхідною і достатньою умовою його вчинення.

3.4. Предмет злочину перебуває в співвідношенні (залежності) з об'єктом складу злочину, тобто суспільними відносинами, яким спричиняється шкода. Засоби і знаряддя вчинення злочину не перебувають у співвідношенні з об'єктом складу злочину.

3.5. Взаємодія суб'єкта злочину із предметом злочину є необхідною і достатньою для спричинення шкоди об'єкту складу злочину, тоді як взаємодія суб'єкта злочину із засобами і знаряддям вчинення злочину лише сприяє спричиненню шкоди або зміні її виду (якості, характеру) чи ступеня (розміру, обсягу).

3.6. Предмет злочину, за загальним правилом, перебуває в статичному стані, щодо нього існують (виникають, змінюються, розвиваються) певні суспільні відносини, що охороняються

КК як об'єкт складу злочину. Засоби і знаряддя вчинення злочину перебувають у динамічному стані, забезпечують вчинення суспільно небезпечного діяння, посягання на об'єкт складу злочину, негативно впливають на предмет злочину та сприяють спричиненню шкоди об'єкту складу злочину (настанню суспільно небезпечного наслідку).

3.7. Предмет злочину притаманний як ознака об'єкта складу злочину передусім умисним складам злочинів, водночас не виключається наявність предмета і в необережних злочинах. Засоби і знаряддя вчинення злочину є ознакою об'єктивної сторони складів саме умисних злочинів.

4. Взаємодія та відмінності предмета злочину та засобів і знаряддя вчинення злочину впливають на з'ясування змісту (тлумачення) цих та інших ознак елементів складу конкретного злочину, визначають особливості їхньої законодавчої регламентації та кримінально-правове значення.

5. Співвідношення (взаємозв'язок та відмінності) предмета злочину та засобів і знаряддя вчинення злочину зумовлює механізм спричинення шкоди об'єкту складу злочину, що впливає на застосування кримінально-правових норм та інститутів (кваліфікація злочину, призначення покарання, застосування інших заходів кримінально-правового характеру).

Література:

1. Кузнецов И. В. Понятие и виды предметов преступлений в уголовном праве России : дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Орел, 2006. 221 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 17. Кримінальне право. Харків, 2017. 1064 с.
3. Малинин В., Парфенов А. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург, 2004. 301 с.
4. Гаухман Л. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва, 2013. 576 с.
5. Наумов А. Средства и орудия совершения преступления. *Советская юстиция*. 1986. № 14. С. 24–27.
6. Гуров В. Орудия и средства совершения преступления в советском уголовном праве : дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Свердловск, 1983. 180 с.
7. Дагель П., Михеев Р. Теоретические основы установления вины. Владивосток, 1975. 167 с.

8. Уголовное право. Общая часть. Преступление. Академический курс: в 10 т. Т. VI. Объект преступления. Объективная сторона преступления / под ред. Н. Лопашенко. Москва, 2016. 632 с.
9. Кудрявцев В. О соотношении объекта и предмета преступления по советскому уголовному праву. URL: <http://знаниум.рф/bookread2.php?book=752255>.
10. Кудрявцев В. Объективная сторона преступления. Москва, 1960. 244 с.
11. Макодьоб А. Предмет злочину за кримінальним правом України. *Право і суспільство*. 2017. № 2. Ч. 3. С. 194–199.

Макодьоб А. В. Соотношение предмета преступления и средств и орудий совершения преступления

Аннотация. Статья посвящена комплексному исследованию соотношения (взаимосвязи и разграничению) предмета преступления как признака объекта состава преступления и средств, орудий совершения преступления как признаков объективной стороны состава преступления. Проанализированы схожие характеристики этих признаков и их отличия, взаимная зависимость и разграничение. Отмечено влияние предмета преступления и средств, орудий совершения преступления на толкование (установление содержания) иных признаков элементов состава преступления. Разработан системный подход к оценке роли (значения) предмета преступления и средств, орудий совершения преступления в науке уголовного права и следственно-судебной практике.

Ключевые слова: предмет преступления, средства и орудия совершения преступления, признак, состав преступления, соотношение, разграничение.

Makodzob A. Correlation between the subject of a crime and the means and tools of committing a crime

Summary. The article deals with the comprehensive study of the correlation (interrelation and delineation) of the subject of a crime as a sign of the object of the crime and the means and tools of committing a crime as signs of the objective side of the crime. In the investigative trial practice, including the interpretation (clarification of the content) of the signs of the elements of the composition of specific crimes, in some cases there are difficulties in delineation and criminal-law assessment of the subject of a crime and the means and tools of committing a crime, including the lack of unity of terminology.

Key words: subject of crime, means and tools of committing crime, sign, composition of crime, correlation, delineation.